

İmroz Adasında Tipik Bir Yerleşme Şekli Hakkında

Sami Öngör

Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü

Geçen yaz (temmuz, ağustos 1959) İ m r o z adasında bazı coğrafi tetkikler yapmak fırsatını buldum. Memleketimizin bir çok bakımdan gerçekten enteresan bir parçası olan bu ada, heyeti umumiyesiyle bir makalemizin konusunu teşkil etmektedir. Bugün, muhterem meslektaşlarıma arz etmek istediğim, adanın beşerî hayatına müteallik bir meseledir. Tebliğimizin adından da anlaşılacağı gibi, burada tesbit etmiş olduğumuz tipik bir iskân şeklinden bahsetmek istiyorum.

Önce, birkaç cümle ile adayı tanıtayım: İmroz, bilindiği gibi, Ege denizinin kuzeydoğusunda, Çanakkale boğazının Ege'ye açılan ağzının takriben 20 kilometre kadar kuzeybatısında yer alan mothraki ve güneybatısında yer alan Limni arasındaki en kısa mesafe 17, Seddülbahır'le adanın güneydoğu ucundaki Kefalos burnu arasındaki uzaklık ise 18.5 km. dir. Kuzey kuzeybatısında Samothraki ve güneybatısında yer alan Limni arasındaki en kısa mesafeler, birbirine eşit olarak 24 kilometredir. 285 km² yüzölçümüne sahip bulunan İmroz adasının 8.000 kadar nüfusu vardır. Bu nüfusun takriben 2.000 kadarı kaza merkezi olan kasabada (İmroz adı doğrudan doğruya ada için kullanılıyor, kaza merkezine Ç i n a r l ı veya kısaca "Merkez" deniliyor), mütebakisi de diğer 5 köyde yaşamaktadır. Merkez ve köyler adanın kuzey yarısında toplanmıştır. İskelesi de, yine kuzeydoğu ucunda, adanın en büyük akar suyunun meydana getirdiği nisbeten geniş bir vadi tabanının denize açılan kısmında kurulmuştur.

*

**

Yaz mevsiminde ve kısmen sonbaharda merkez veya köylerden birini ziyaret eden bir yabancıнын gözüne çarpan ilk hâdise

şudur: 500, 800 veya 1500 nüfuslu olduğunu bildiğiniz bu köy hemen tamamen boştur. İyi inşa edilmiş ve çok defa şehir evlerinin büyük bir kısmında dahi görülemeyecek derecede iyi döşenmiş evleri, oldukça düzenli sokakları, çarşısındaki çeşitli dükkân ve kahveleri ile âdeta terk edilmiş bir meskûn yer manzarası arzeder.

Bu tezadın yarattığı tecessüsle karşılaştıklarımıza bunun sebebini sorarsanız, hemen herkesten şu cevabı alırsınız: “mevsim dolayısıyla halk damlarda bulunuyor”. İmrozluların müşterek, yaygın ve çok benimsenmiş bir terim olarak kullandıkları “D a m” nedir? Burada kimler oturuyor? Ve ne işle uğraşıyorlar? Dam’ların, adanın asıl yerleşme mahalleri olan köylerle münasebeti nedir?

Burada hemen ifade etmeliyim ki, Prof. Tanoğlu’nun 1954 de yayımlanan “İskân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metod” adındaki gerçekten enteresan makalesi, böyle bir beşerî coğrafya problemi üzerinde durmamızda büyük ölçüde müessir olmuştur. Filhakika, muhterem meslektaşlarımızın da bildikleri gibi, Prof. Tanoğlu, meyzuubahis makalede İskân meselelerini ve hele münferit yerleşmelerle köy yerleşmeleri arasındaki intikal tiplerini büyük bir yukufla ortaya koymuş ve bu tetkiklerin metodunu göstermeğe çalışarak okuyucularına hakikaten müessir telkinlerde bulunmuştur.

Dam problemini ele alıp, üzerinde biraz çalıştıktan ve meseleyi az çok kavradıktan sonra kendimizi şöyle bir sual karşısında bulduk: Acaba, Anadolu’da kom, divan, oba, mezrea, ağıl v.s. gibi çeşitli isimlerle karşımıza çıkan intikal yerleşme şekillerinden hiç birine benzemiyen tamamen kendisine has bir tip karşısında mıyız? İşte değerli meslektaşlarıma takdim etmek istediğim meselemin esas tarafı budur.

Şu haritada İmroz damlarının coğrafi dağılışı, gerçeğe oldukça uygun bir şekilde görülüyor. Damlar, kırmızı noktalarla işaret edilmiştir. Merkez ve köyler umumiyetle adanın kuzey ve doğu yarısında toplandığı halde, damlar daha ziyade güney ve batıda yer alıyor. Fakat bazı bölgelerde daha fazla toplanmış olmakla beraber, yine de adanın her tarafına yayılmışlardır. Umumiyetle yakınlarındaki belli bir coğrafi mahallin adını taşırlar: Kefalos Damları, İspilya Damları v.s. gibi. Yaptığımız araştırmalar sayıları hakkında şu kanati vermiştir: Başlıca geçim vasıtası tarım veya hayvancılık olan hemen her ailenin bir, bazılarının ise birkaç damı var. Takribi bir hesapla diyebiliriz ki, hayvancılık veya tarımla

uğraşmadığı için damı olmıyan ailelere mukabil, bir kısmının birden fazla oluşu gözönüne alınacak olursa, adada, merkez ve köylerde mevcut ev sayısı kadar dam vardır.

Birkaç yüz metre aralıkla ve ekseriya 15-20 tanesi bir araya toplanan, bazan da tamamen münferid bir halde görülen damlar az nüfuslu birer köy veya belli bir köyün, yakın veya uzak birer mahallesi değildir. Kaza merkezinde veya köylerde oturan ve esas geçim vasıtası tarım ve hayvancılık olan her ailenin, kendi köyü sınırları içinde bir damı vardır. Yazın, bütün aile köydeki evini terkeder; dama taşınır. Gerek şekli ve inşa malzemesi, gerekse tefrişatı itibariyle dam basit bir kulübe değildir. Ekseriya iki odalı ve hemen tamamen taştan mamul ve kiremit örtülü çatıya sahiptir. Asıl evinde oldukça ileri bir hayat seviyesinde yaşayan İmrozlu, damda da aşağı yukarı bu hayatı devam ettirir. Aile burada toprak işleri ile uğraşır. Temmuzda buğday hasat ve harman edilir. Eylülden sonra zeytin toplama işi başlar. Sonbaharda, ailenin bir kısım fertleri, evin kadını ve çocuklar köye veya kasabaya dönerler. Bu suretle dam tamamen terkedilmez. Eğer aile, aynı zamanda hayvancılık da yapıyorsa veya yegâne işi hayvancılık ve hayvan mahsülleri imâli ise, evin erkeği damda kalır. Kışın çobanlık esas meşgaledir. Damda kalan, burada hemen daimî bir hayat süren evin erkeği (bazan bir veya birkaç yardımcı çoban veya büyük oğlu ile) ancak pazar akşamları veya bayramlarda köye döner ve ilesinin diğer fertlerine iltihak eder. Eğer aile münhasıran tarımla geçiniyorsa, dam, ailenin bütün fertleri ile terkedilir. Bu takdirde, ekim, çapa, hasat, zeytin toplama v.s. gibi belli zirâî faaliyet devirlerinin haricinde dam tamamen terkedilmiştir. Bu duruma göre damları ikiye ayırmak mümkündür: Ancak belli zamanlarda meskûn olanlar, ailenin bütünü veya bir kısım fertleri ile daimî olarak meskûn olanlar.

Damların iktisadî fonksiyonu bundan ibaret değildir. Çoğu, aynı zamanda birer küçük imalâthane olarak teşhiz edilmiştir. Çeşitli trikotaj tezgâhları, tereyağı ve bilhassa peynir gibi (kaşar) hayvanî besi maddeleri imalâtı, arıcılık, sabunculuk v.s. gibi.

Prof. Tanoğlu, yukarda adı geçen etüdünde "... Çeşitli iskân şekillerinin mahiyetleri, definisyonları ve iskân kategorileri arasındaki yerleri hakkında, yalnız bizde değil, fakat bu sahada en ileri etüdlerin yapıldığı memleketlerde dahi hâlâ kat'î bir fikir bulunmadığını kaydediyor. Bu düşünceye iştirak ederek, karşımıza çıkan ve yukarda hususiyetlerini ve iktisadî fonksiyonunu

kısaca açıklamağa çalıştığımız bu iskân şeklinin, hiç değilse Anadolu'daki benzerleri arasındaki yerini tâyinde güçlük geçiyoruz. Şu noktayı kaydedelim ki, İmroz adasında müşahede ettiğimiz bu iskân tipi, herhalde yalnız buraya has bir hayat tarzı değildir. Kuvvetle muhtemeldir ki, Ege adalarının büyük bir kısmında, hiç değilse komşu kuzey Ege adalarında görülen müşterek bir tiptir.

Her ne kadar iki yerleşme mahalli arasında, yaz ve kış mevsimlerine bağlı olarak mütenavip bir yer değiştirme karakteri arz ediyorsa da, burada, tipik örneklerini Anadolu'nun bazı bölgelerinde görmekte olduğumuz bir " t r a n s h u m a n c e " mevzuubahis olamaz. Çünkü bu yer değiştirmeğe hayvanlar iştirak etmemektedir. Hayvanlar daima damda, damın yanı başındaki ağıldadır. Yaylacının yazın barındığı ve ekseriya irtifa bakımından yüksek yerlerde kurulmuş olan oba'lar kış mevsiminde, hayvanlar da dahil olmak üzere, tamamen terkedilir. Halbuki burada durum böyle değildir. Kaldı ki damlarda yaşayan insanlar münhasıran çoban da değildir.

Acaba İmroz damları Anadolu'daki kom ve mezreaların bir muadili, sadece adı değişmiş bir benzeri mi? Elhakika Prof. Tan-oğlu da, iskân coğrafyası etüdüne ilâve ettiği bir haritada, İmroz'da "mezrea" adı verilen iskân şeklinin mevcudiyetini göstermiştir.

Anadolu'nun bazı bölgelerinde çok yaygın olan kom ve mezrea hakkındaki müşahede ve tarifler birbirini tamamen tutmuyor. Damların bunlarla münasebetini araştırmak için, önce bu iki intikal tipi hakkında yapılmış olan tarifleri hatırlayalım: Aşağı Murat bölgesindeki kom ve mezreaları tetkik eden Dr. Mahmut Sarıbeyoğlu'nun tarifi şudur: (Kom, bir köy dışında davarları koymak için yapılmış bir veya birkaç ağilla çoban kulübesinden ibaret eğreti iskân mahalleridir. Bunlar mümkün olduğu kadar suya yakın yerlere yapılır. Elverişli topraklara sahip olan komlara zamanla sahipleri yerleşerek orada ziraat yaptıkları görülür. Fakat ziraat ve devamlı iskân başladığı andan itibaren bu gibi yerler kom olmaktan çıkarak artık mezrea sayılırlar). Dr. Erinc Doğu Anadolu komlarından şöyle bahsediyor: (Kom, aslında ziraatle birlikte hayvancılık yapan bir veya birkaç aile tarafından kurulmuş, bir veya birkaç haneli küçük bir yerleşmedir ve adını kurucusundan alır. Fakat bunlar bilâhare büyüyerek birer "küme köy" haline gelmiştir ve birer toplu yerleşme olmuştur.).

Görülüyor ki, komun tarifi, bu iki müellife göre birbirine

uymuyor. Birinde eğreti (bu kelime ile her halde muvaffak yerleşme kastedilmiştir), diğerinde ise küçük birkaç evlik, fakat daimî bir yerleşme mahalli olarak takdim edilmiştir. Hattâ bir toplu iskânın nüvesidir. Diğer taraftan Dr. Sarıbeyoğlu'na göre, mezrea komdan istihale etmiştir. Devamlı iskân başladığı andan itibaren komlar birer mezrea olmaktadır.

İmroz damlarını mezrea telâkki etmekte Prof. Tanoğlunu biraz da haklı gösterebilecek olan şu mütalâaları da hülâsatan hatırlatmak mecburiyetindeyim: Tanoğlu'na göre, mezrea tâbiri ziraat yapılan, ekilip biçilen yer demektir. Böylece Anadolu'da hayvancı-çiftçi ve çiftçi-hayvancı her yerleşmenin, yayla ve mer'adan başka bir de mezreası olmak lâzımdır. Anadolu'da istilâ harpleri, derebeylik, asayiş bozukluğu gibi tarihî ve sosyal faktörler veya bataklık, feyezân, sivrisinek ve malarya gibi tabii ve sıhhî sebepler dolayısıyla şehir, kasaba ve bir kısım köyler müdafaası kolay bazı yüksek sitlerde kurulmuştur. Fakat şartlar değiştikten ve yukarıda sıralanan tabii, tarihî ve sıhhî mahzurlar ortadan kalktıktan sonra, bu yerleşme yerleri evvelâ surlarının dışına yayılmağa başlamışlar, neticede bir kısmı tamamen mezrealara inmişlerdir. Sayın profesörün Anadolu'daki birçok mezrealar için ileri sürdüğü bu izah tarzı çok ikna edicidir. Filhakika geçen asırlarda Akdeniz'de son derece faal olan korsanlık, korsanların anî baskın ve yağmaları, İmroz'daki meskûn yerlerin de müdafaası kolay sitlere kurulmasına âmil olduğunu görüyoruz. Bugün mevcut köylerin bir kısmı bu vasıfları çok iyi aksettiriyorlar. Ekseriya kıyıdan uzak (denizden görünmemek için), bir dağın karaya bakan sırtı üzerinde, veya adanın iç kısmında, derin bir vadinin iki yamacında yer alır. Meselâ Kaleköy (Kastro) deniz kıyısında yükselen bir dağın ard eteğinde, Tepeköy adanın iç kısmında, yine bir dağın yamacında ve nihayet adanın en büyük köyü olan Dereköy de yine denizden uzak, derin bir vadinin ;ok yakından bile görünmeyen iki yamacı üzerinde kurulmuştur. Prof. Tanoğlu'nun İmroz damlarını mezrea yerleşmeleri telâkki etmesi, tahmin ediyorum ki bu müşahede ile münasebettardır. Fakat bazı benzerliklerine rağmen bu hususta kat'î bir kanaate ulaşmak güçtür. Çünkü: 1 — Nisbeten yüksek sitlere, denizden görünmeyen ve icabında kolayca müdafa edilebilecek mahallere kurulmuş olan köylerin hiç biri yer değiştirmemiştir. 2 — Damlar, asıl köyün kurulduğu dağ yamacının hemen eteğindeki ovada değil, çok defa bir hayli uzağında, hattâ biraz oldukça yüksek yamaçlarda yer alıyor. 3 — Mezreada,

kelimenin mânasına bağlı olarak, esas geçim çiftçilik olduğu halde, damların çoğu hayvancılık merkezleridir. Bazılarında oturan insanlar, her ne kadar münhasıran tarımla uğraşmakta iseler de, bunlar da damda ancak belli zamanlarda kalmakta ve senenin büyük kısmını köydeki asıl evlerinde geçirmektedirler. Halbuki Anadolu mezrealarında daimî yerleşme esastır.



Netice olarak müşahedelerimizi şöyle hülâsa edebiliriz: Imroz damlarının tek evle köy arasında bir intikal yerleşmesi olduğu muhakkaktır. Fakat bazı hususiyetleri ile Anadolu'daki intikal yerleşme tiplerine yakınlık göstermekle beraber, bunların hepsinden de farklıdır. Yani burada, oba, divan, kom ve mezrea isimlerini taşıyan yerleşme şekillerine benzemiyen, daha çok kendisine has hususiyetler taşıyan bir tip mevcuttur. Böylece, Anadolu'da çok çeşitli isimler taşıyan ve tarif ve fonksiyonları henüz açıkça ifade edilememiş bulunan intikal yerleşme tiplerine ait listeye bir yenisini, tipik örneğini Imroz adasında görmekte olduğumuz "dam" ı ilâve etmek yerinde olur kanaatindeyiz.

Adada her bakımdan hemen hemen mutlak bir emniyetin hâkim olması, nüfusuna göre oldukça geniş yer kaplayan bu araziden mümkün olduğu kadar fazla faydalanmak gayesiyle, insan elinin her köşeye el atmak istemesi, kanaatimizce bu kendisine has yerleşme tipini yaratan başlıca beşerî âmildir.

SUR UN PEUPEMENT TYPIQUE À L'ÎLE ÎMROZ

J'ai trouvé, l'été dernier (juillet, août 1959) l'occasion de faire quelques études géographiques à l'île Îmroz. Cette île qui est un coin vraiment intéressant de notre pays sert de sujet dans son ensemble à l'un de nos articles. Mais aujourd'hui ce que je voudrais porter à la connaissance de mes chers collègues, c'est un problème concernant la vie humaine de l'île. Comme le marque déjà le titre de notre communication, je veux parler ici d'une sorte de peuplement typique que nous venons d'y constater.

Je me permettrais de peindre d'abord l'île en quelques lignes. Comme on le sait, Îmroz est une île prenant place au nord-est de la mer Egée, à une distance de 20 km environ du nord-ouest de la sortie des Dardanelles sur la mer Egée. La distance la plus courte entre l'île et la presqu'île de Gallipoli est de 17 km et celle entre Seddülbahir et le cap Kefalos au sud-est de l'île est de 18 km 5. Les distances avec Samothrace au nord-ouest et avec Limnos au sud-ouest sont également de 24 km. L'île Îmroz qui a une superficie de 285 km² possède une population de 8.000 d'habitants dont 2.000 vivent au centre de ville (le nom Îmroz est donné à toute l'île, le centre porte le nom Çınarlı ou tout court Merkez) et le reste dans les cinq villages. Le centre et les villages sont groupés dans la moitié septentrionale de l'île. Son port aussi est situé également à l'extrémité nord-est dans la partie côtière d'une vallée assez large formée par le plus grand cours d'eau de l'île.

La première constatation d'un étranger visitant en été ou en automne en partie le centre ou l'un des villages de l'île serait celle-ci: Le village comportant 800 ou 1500 habitants est presque vide, désert. Avec ses immeubles bien bâtis et souvent mieux meublés que ceux d'une certaine ville, ses rues assez régulières, les cafés et les diverses boutiques à son marché, il donne l'impression d'un lieu tout-à-fait abandonné.

Par une curiosité causée par ce contraste, si on en demande la raison aux gens de la rue, le tous on prendra la même réponse: En raison de la saison, tous sont aux " d a m s ". Qu'est-ce que donc le terme de d a m si répandu, si commun et si cher aux habitants d'Îmroz? Qui est-ce qui y demeure? Et de quoi s'occupent ces derniers? Quelles sont les relations entre les dames et les villages, vrais lieux de peuplement de l'île?

Hâtons-nous d'exprimer ici que, l'article vraiment intéressant du professeur Tanoğlu publié en 1954 sous le titre "Géographie du peuplement, idées essentielles, problèmes et méthodes" nous a poussé dans une large mesure à rester sur un tel problème de la géographie humaine. En effet, comme le savant déjà mes chers collègues, le professeur Tanoğlu, dans son article en question a mis au jour avec une grande autorité, les problèmes du peuplement et surtout les types transitoires entre le peuplement sporadique et celui des villages, et en essayant de montrer la méthode de ces recherches, il a vraiment fait des suggestions influentes à ses lecteurs.

Prenant la question de dam en main, après avoir un peu travaillé là-dessus et saisi plus ou moins le problème, nous nous sommes trouvés devant cette question voila :

Sommes-nous par hasard en face d'un type unique dans son genre, qui ne ressemble en rien à aucune sorte de peuplement qui se présente en Anadolu à nos yeux sous les noms de kom, divan, oba, mezrea, ağıl ect. Voilà le point essentiel que je voulais porter à la connaissance de mes chers collègues.

La répartition géographique des dams dans d'Imroz sur cette carte paraît être assez fidèle à la vérité. Les dams y sont marqués par des points rouges. Ils se trouvent plutôt à l'ouest et au sud tandis que le centre et les villages sont groupés en général à l'est et au nord de l'île. Ils sont éparpillés pourtant de l'île quand même, bien qu'ils soient plus nombreux dans certains coins. Ils portent en général le nom d'une région géographique plus loin, les dams de Kefalos, d'Ispilya par exemple. Les études que nous venons de faire nous ont permis d'avoir cette idée que voilà sur leur nombre: Chaque famille s'occupant de l'agriculture ou de l'élevage possède un dam. Certaines en ont plusieurs. On peut dire approximativement qu'il y a autant de dams que des maisons dans les villages et au centre, tout en contre balançant les familles qui n'en ont pas parcequ'elles ne s'occupent de l'agriculture et de l'élevage par celles qui en possèdent plusieurs.

Groupés par quinzaines par vingtaines, alignés à quelques cent mètres de distance, et parfois sporadiques, les dams, ne sont pourtant pas des villages ou un petit quartier proche ou loin d'un village. Chaque famille demeurant au centre ou au village et s'occupant de l'agriculture et de l'élevage, possède un dam à la lisière de son village. En été, chaque famille abandonne sa demeure au village pour regagner le dam. Du point de vue de la forme, du matériel de construction et de l'ameublement le dam n'est pas du tout une simple chaumière.

Construits à peu près complètement en pierres, ils ont en général deux pièces et un toit en tuiles. L'habitant d'Imroz qui, dans sa demeure essentielle a un niveau de vie assez élevé, fait continuer à peu près le même mode de vie au dam. La famille s'y occupe des travaux des champs. En juillet on moissonne de blé et on le bat dans les aires. En fin septembre, ce sont les travaux de cueillement des olives. En automne, certains membres de la famille, la femme et les enfants regagnent le village, mais dans ce cas le dam n'est pas encore complètement abandonné. Si la famille s'occupe aussi de l'élevage ou s'occupe que de ce dernier, l'homme de la famille reste au dam. Celui qui reste au dam et qui y mène une vie continue (quelquefois avec les bergers ou le fils aîné) ne rentre au village que les dimanches soires ou à l'occasion des fêtes. Si la famille s'occupe exclusivement de l'agriculture, le dam est abandonné alors par tous les membres de la famille. Dans ce cas le dam est complètement abandonné en dehors des périodes de labourage, de moissons et de cueillement les olives etc. Il est donc possible de diviser les dams en deux catégories: les dams habités en certaines périodes; les dams habités toujours par la famille ou par certains membres de cette famille.

La fonction économique des dams ne consiste pas en cela. La plupart d'entre eux servent à la fois de maison de fabrication. Des machines à tricoter de dif-

férentes sortes, production des aliments animaux ainsi que du beurre, du fromage, apiculture, fabrication du savon etc. Dans son étude susdite, le professeur Tanoğlu met en avant la prétention qu'il n'existe pas encore une idée précise sur la nature des différents peuplement, sur leur définition et leur place parmi les catégories de peuplement, non seulement chez nous, mais aussi dans les pays où se font des études les plus avancées en la matière. Partageant cette idée, nous avons de la difficulté, au moins, à déterminer parmi ses semblables en anadolu la place de cette sorte de peuplement qui se pose devant nous et dont nous avons plus haut essayé d'expliquer la nature et la fonction économique. Indiquons ce point que, cette sorte de peuplement que nous avons observé à l'île Imroz, n'est pas en tout cas un mode de vie propre uniquement à cette région; il est fortement probable que ce soit un type commun dans la grande partie des îles égéennes ou au moins aux îles voisines de l'Égée du nord.

Bien qu'il présente un caractère alternatif de déménagement entre deux lieux de peuplement tout en dépendant des saisons d'été et d'hiver, il ne peut pas s'agir ici d'une transhumance dont nous avons vu des exemples typiques dans certaines régions de l'Anadolu. Car, les animaux ne prennent pas part à ce changement de place. Les animaux restent toujours au dam, de l'écurie tout près de ce dernier. Les obas où demeurent les bergers en été et situés souvent dans les hautes altitudes, sont abandonnés en hiver même par les animaux. Tandis qu'ici le cas n'est pas paeril. Et du reste les habitants des dams ne sont pas exclusivement bergers.

Les dams d'Imroz ne seraient-ils pas par exemple les équivalents des "koms" et des "mezrea" en anadolu, ou leurs semblables sous un autre nom? Le professeur Tanoğlu aussi, en effet, dans une carte qu'il a jointe à l'étude de la géographie de peuplement, a montré l'existence à Imroz d'une sorte de peuplement dit mezrea.

Les observations et les définitions sur les kom et mezrea très répandus dans certaines régions de l'Anadolu ne sont pas les mêmes. Rappelons-nous d'abord les définitions données sur ces types de transition, pour rechercher les relations des dams avec eux. La définition du Dr. Mahmut Sarıbeyoğlu qui a étudié les koms et les mezrea de la région de Murat: (Les koms sont les lieux de peuplement provisoires consistant en quelques écuries et une chaumière de berger construites en dehors du village pour abriter les animaux. Ils sont construits, dans la mesure du possible, dans les régions non loin des eaux. Il arrive parfois que les propriétaires s'installent avec le temps dans les koms, possédant des terres fertiles, et s'y occupent de l'agriculture. Mais dès le moment où commencent l'agriculture et le peuplement continu, les koms deviennent mezrea). Dr. Erinç parle en ces termes des koms de l'Anadolu de l'Est: (Le kom est en vérité un lieu de peuplement à un ou plus d'un foyer, fondé par une ou plus d'une famille s'occupant de l'élevage et de l'agriculture; il prend son nom de son fondateur, mais par après il se transforme en village groupé et devient ainsi un lieu de peuplement général.

Comme on le voit, la définition du kom diffère d'après ces deux auteurs. Il est présenté chez l'un comme un lieu de peuplement provisoire, chez l'autre

comme un lieu de peuplement composé de quelques familles, mais continu. Il est même le noyau d'un peuplement général. D'autre part, d'après Saribeyoğlu le mezrea est l'évolution du kom dès le moment où commence le peuplement continu, les hameaux deviennent mezrea.

Je suis dans l'obligation de rappeler ici en résumé ces considérations qui donnent raison au professeur Tanoğlu, le mezrea est un lieu où on cultive, on s'occupe de l'agriculture. Ainsi, en Anadolou, chaque peuplement éleveur-agriculteur ou agriculteur-éleveur doit avoir un mezrea en dehors des plateaux et des prairies.

En raison des facteurs historiques et sociaux comme guerres d'occupation, féodalité, ou des facteurs naturels et hygiéniques ainsi que marécage, moustique et malaria, les villes, les communes et certains villages sont situés sur les hauts sites faciles à défendre. Mais après le changement des conditions et la disparition des inconvénients historiques et hygiéniques, ces lieux de peuplements ont commencé à s'étendre hors les remparts et par conséquent certains d'entre eux sont descendus complètement aux mezreas.

Cette explication mise en avant par l'honorable professeur au sujet de plusieurs mezrea en Anadolou, est très persuasive. En effet, les pirateries qui battaient leur plein en méditerranée aux siècles passés, les attaques et pillages brusques des corsaires, ont engendré la construction des habitations sur les sites faciles à défendre. Aujourd'hui, une certaine partie des villages reflète bien ce caractère. Ces derniers prennent place en général loin des côtes (pour ne pas être vus de la mer) ou sur les côtes donnant sur l'intérieur d'une montagne, ou au centre de l'île, sur les deux versants d'une vallée profonde. Par exemple Kaleköy (Kastro) est situé au pied intérieur d'une montagne s'élevant au bord de la mer; Tepeköy, à l'intérieur de l'île encore au pied d'une montagne, et enfin Dereköy, village le plus grand de l'île, est situé, loin de la mer, sur les deux côtés échappant à l'œil même de plus près, d'une vallée profonde. Je crois que, le fait que le professeur Tanoğlu considère les dams d'Imroz comme un peuplement de mezrea, est en stricte relation avec cette constatation. Mais, malgré quelques ressemblances, il est pourtant difficile d'arriver à une conclusion décisive en la matière. Car:

1 — Aucun des villages situé sur les hauts sites, sur les lieux imperceptible du côté de la mer, et facile à défendre, n'a changé de place.

2 — Les dams prennent place, non dans la plaine tout au pied de la montagne où est situé le village, mais la plupart du temps au très loin et même sur les versants assez hauts.

3 — Fidèlement au sens du mot, au mezrea, on s'occupe essentiellement de l'agriculture, tandis que les dams sont les centres élevages. Certains habitants de ces derniers s'occupent en effet exclusivement de l'agriculture mais ils occupent les dams dans les périodes restreintes et passent la grande partie de l'année dans leur maison au village. Tandis que aux mezreas anadoliens le séjour continu vient en tête.

Enfin, nous pourrions résumer nos observations ainsi: Il est certain que les

dans d'Imroz sont un peuplement transitoire entre un seul foyer et un village. Mais malgré leur ressemblance de quelques points de vue avec d'autres types de peuplement en Anadolou, ils sont différents de tous ces derniers. C'est-à-dire différemment des peuplements portant les noms oba, divan, kom, mezrea, il en existe ici un autre type d'un caractère tout à fait à lui propre. C'est pourquoi, nous sommes d'avis qu'à la liste des types de peuplement transitoire en Anadolou portant différents noms et dont les définitions et fonctions ne sont pas encore précisées, il serait convenable d'ajouter les dams dont nous voyons l'exemple typique à Imroz.

A notre avis, à cause d'une sécurité absolue qui règne de tout point de vue dans l'île, en vue de profiter autant que possible de ce territoire fertile, assez large par rapport à sa population, c'est l'envie de l'homme de mettre la main sur tout qui est à la base du principal facteur humain donnant naissance à ce type de peuplement à lui propre.

